

hondo-hondotik

Julen Arzuaga

(Abokatua eta Euskal Herriko Giza Eskubideen Behatokiko kidea)

Giza eskubideei buruz hizketan

Juan Jose Ibarretxe lehendakariak bultzatu duen Euskal Herriko Giza Eskubideen eta Askatasunen Behatokiko zuzendari berriak, Federico Mayor Zaragozak, prentsaurreko batean azaldu zuen bitxia dela gobernu batek, kasu honetan EAEko Gobernuak, bultzatzea horrelako erakunde bat, eta ekimen horren garrantzia azpimarratu ere egin zuen. Gobernuak giza eskubideen defentsan protagonismoa hartzea orain arte berria zen; izan ere, historikoki gobernuak kanpoko gizarteko elkarte eta mugimenduei egokitu zaie giza eskubideen alde egitea haiek urratzen dituzten gobernuen aurrean. Giza eskubideak nork urratzen dituen eta nori dagokion haiek babestea, bultzatzea eta bermatzea erabat oker interpretatu delako gertatu da, beharbada, al daketa. Beraz, horren inguruan zenbait gauza argitzen ahaleginduko gara:

Ikuspuntu akademiko edo teorikotik, oraindik ere ezadostasunak daude jokabide bat noiz den delitu zehazterako orduan, eta, halaber, noiz duen giza eskubideak, zentzu hertsian, urratu izanaren larritasuna. Hala ere, badirudi onartua dela estatuko agenteek eginikoak edo bultzaturikoak direla giza eskubideen kontrako jokabideak, arrazoia edo eragingarria estatuen politika izanik, edo, bestela, partikularrek estatuko agente edo erakunde onen edo konplizitatearekin eginikoak direla.

Hala, bada, giza eskubideren bat urratzen duena beti da pertsona edo *subjektu kalifikatu* bat, bai estatuko agentea dela-

ko —zibila, militarra edo poliziala—, bai, partikular bat izanda ere, estatuko agente edo erakundeek babestuta jokatzen duelako. Nazioarteko zuzenbide publikoak estatuaren ekintzat jotzen du giza eskubideen urratzea, eta ez norbanakoen ekintzat. Estatuaren diziplinaren mende ez dauden eta zenbaitetan haren autoritatea eta legaltasuna onartu ere egiten ez duten pertsona horiei estatuko zigor legedia ezartzen zaie, zorrotasun osoz; izan ere, legedi hori du estatuko bere autoritatearen kontrako mehatxu horretatik babesteko. Horrenbestez, «giza eskubideak urratzearen» akusazioa per-

tsona horiengana aldatzen denean, pertsona edo organizazio horiei, nahita edo nahi gabe, estatuarenak diren eginbehar edo ahalmenak bereganatzeko gaitasuna ematen zaie; adibidez, giza eskubideen gozamina bultzatu, babestu eta bermatzeko eginbeharra. Edo, bestela, estatuak giza esku-

bideen urratzearen duen erantzukizuna ezkutatu egiten da ardura hori beste pertsona edo organizazio horietara aldatuta. Nola ez dugun uste lehenengo kasuan gaudenik, azter dezagun bigarrena, Nazio Batuetako Giza Eskubideen Batzordearen Giza Eskubideei eta Terrorismoari buruzko 2001/37 erabakiaren inguruan, 2001eko apirilaren 23ko E/CN.4/RES/2001/37 dokumentuan jasoa, gertatutakoaren bidetik.

Dokumentu horretan kezka ageri da, «talde terroristek eginiko giza eskubideen urratzeengatik», eta honako hau gehitzen dute: «Kontuan hartzen dugu nazio-

arteko komunitatea gero eta ohartuago dagoela terrorismoak, forma eta agerpen guztietan, duen eragin txarraz giza eskubideez eta oinarritzko askatasunez erabat gozatzeko orduan, baita legearen aginpi-dea eta askatasun demokratikoak ezartzerakoan». Hala, bada, ebazpen hori ez dator bat aurretik esandako guztiarekin.

Mendebaldeko estatuak (Amerikako Estatu Batuak, Kanada eta Europako zenbait, besteak beste, Espainia, Frantzia, Britainia Handia eta Belgika) balorazio horren aurka jarri ziren, eta, ondorioz, elkarren kontrako bi argudio azaldu ziren. Ebazpenaren kontra egin zuten guz-

tiek esan zuten giza eskubideen interpretazio horren bidez nahi dela ezkutatu estatuen geldotasuna eta gaitasun eza giza eskubideak babestu, bultzatu eta sustatzeko orduan, beste talde batzuei egotziz gaitasun eza, eta, hartara, giza eskubideen bortxatze eta urratzearen estatuak duen benetako ardura desbideratu egiten dela. Horrenbestez, giza eskubideen bultzatzea eta babestea estatuaren monopolioztat jotzen zuten mendebaldeko estatuak, eta haiek zaintzeko eta bermatzeko erantzukizun erabatekoa beren gain hartzearen alde egin zuten. Halaber, giza eskubideen bortxatzearen erantzukizuna ere, txanpon bereko beste aldea, beren gain hartzearen alde ziren.

Jakina, giza eskubideen ikuspuntu bermatzaile hori dugu guk egokitzen. Euskal Herriko Giza Eskubideen Behatokiko kideek —gobernuz kanpoko erakundea da, Espainiako eta Frantziako es-

tatuak egiten dituzten giza eskubideen urratzeak salatzeko sortua— gogoratu nahi dugu aipatu diren estatuetako autoritateek eurek bortxatzen dituztela euskal herritarren giza eskubideak, euskal atxilotuak torturatuz eta tratatu txarrek emanez, atzemandako eta preso hartutako pertsonen eskubideak urratuz, oinarritzko askatasunak murriztuz, eta eskubide zibil eta politikoetan ageriko inboluntarioa eraginez. Gainera, eskubide horiek guztiak nazioarteko hainbat itun eta hitzarmenetan jasota daude, eta, beraz, ezinbestean begiratu eta bete beharrekoak dira. Giza eskubideen inguruko dis-

kurtsua desitxuratuta, haien bortxaketan estatuak duen erantzukizuna ezkutatu eta erantzukizun hori beste pertsona edo talde batzuen gain utzi nahi dute.

EAEko Gobernuaren jokabidea ere, zenbait kasutan Herrizaingo eta Poliziako eskumenen kudeaketan, ez dago hortik aparte, hainbate-

tan salatu izan denez.

Beharbada, giza eskubideen inguruko erantzukizuna norengan dagoen interpretatzeko orduan egindako okerraren ondorioz gertatu da hain gauza bitxia, hau da, gobernutik bultzatzea Giza Eskubideen Behatokia. Hala, bada, ekimen honen arduradunei eskatzen diegu moderatzaile eta bermatzaile gisa jokatzeko botere eragilearen menpe dauden agenteek egin ditzaketen gehiegikerien inguruan, haiek baitira giza eskubideen bortxaketan erantzule bakarrak.

Erredakzioan itzulia

GIZA ESKUBIDEAK

Historikoki gobernuz kanpoko gizarteko elkarte eta mugimenduei egokitu zaie giza eskubideen alde egitea

JAURLARITZAK BULTZATU BEHATOKIA

Bermatzaile gisa jokatzeko eskatzen diegu gobernuaren menpe dauden agenteek egin dezaketen gehiegikerien inguruan

hemeroteka

■ ARGIA

Formula agortuetatik berritzaileetara

(Denis Itxaso)

Eta arrazoia edukitzeaz zalantza daukaten pertsonen alderdi bat eratuko bage-nu? Bada, gaur egun, hori izango litzateke nire alderdia. Albert Camusek egindako aldarrikapen honek nahiko ondo azaltzen du euskal militante sozialista askoren egoera. Izan ere, maiatzaren 13ko hauteskundeetako emaitzek nahiko garbi utzi zuten orain arte erabilitako formula politiko guztiek ez dutela balio izan alde aurretik proposatutako helburu politiko nahiz elektoralak lortzeko. Euskal politikaren nahaste-borrastea konpontzeari ekiteko, ordea, alderdi politiko sendoak behar dira, proposamen argiak,

proiektu konkretuak, argudio indartsuak erabiltzen dituzten alderdiak, alegia. Gai nontzekoek ez dute etorkizunean parte hartuko. Eta konbentzimendu horrekin, zalantzak argitzea bilatzen duen konferentzia politiko bat burutu nahi du PSE-EEk negua bukatu baino lehen.

Konferentzia horren aurrean, batzuek eta besteek erakutsitako borondateak eta jarrerak, betidanik aurrez aurre egon diren sozialista bizkaitar edo «obrerrista» delakoek, Gipuzkoako sozialistekin mantendu izan duten erronkaren ikuspegitik begiratu dituzte hainbat kazetari eta iritzi emailek. Alderdi barneko eztabaida erreferentzia horietan kokatuko balitz, ordea, ez litzateke berria izango, eta egoera horretatik irteteko, sozialistek erabili izan ohi duten formula integratzaile eta kontsentsuatu batera iristea espero behar izango genuke. Bestalde, formula horrek, barne kohesioaz gain, kanpora begira

ahulezia nahiko nabarmena ekarri dio Alderdi Sozialistari, posizio eklektikoetan oreka bilatu behar izan baitu, eta horrek determinazio eta indar falta handia suposatzen izan diolako. Baina, nire iritziz, tentu honen izaera ez da hori, ondoren esplikatu ditudan arrazoiengatik:

Lehenik eta behin, PSE-EEko hainbat buruzagik gero eta argiago ikusten dute euskal gizarteak ez dituela arau politikoak eta marko juridikoak sakralizatzen, hau da, izaera politikoa duen arazo baten aurrean, beharrezkoak diren tresna politiko eta juridikoak erabili beharko direla, nahiz eta pauso horrekin batera, indarke-riaren gaitzespen tinkoa egiten jarraituko duten. (...)

Bigarrenik, sozialisten baitan egiten ari diren eztabaida honen beste ezaugarri nagusi bat da inork ez duela EAJrekin Eusko Jaurlaritza eta Foru Aldundiak gobernatzeko estrategia huts bat aurkeztu,

antzinean ohi zuen bezala. (...) Azkenik, barne eztabaida honek duen garrantziak Alderdi Sozialistak ETArekin eskutik egun bizi duen eraso iraunkorarekin zerikusi handia du, batez ere zinegotzien kasuan. Izan ere, zinegotzi askok ez dute inoiz euren burua hain baimenduta ikusi, zilegitasun osoz, jarrera politiko ausartagoak defendatzeko. Egunero bizia arriskuan jartzen duen pertsona bati, gutxien axola zaiona delako Alderdiak eskatu ahal dion diziplina apurtzea, eta horrekin batera, bere etorkizun politikoa arriskuan jartzea. Datozen Udala eta Foru hauteskundeetan zerrenda elektoralak osatu ahal izateko, Alderdiaren baseek proiektu ausarta eta aurrerakoa eskatuko diote zuzendaritzari, eta ez bakarrik bizkartzain gehiago. Norbanakoen mentalitateetan ematen ari den matxinada horrek ekar dezake azkenean Euskadiko Alderdi Sozialistaren sakoneko hausnarketa.